

Tájékoztató a képzési portfólió készítéséhez

- pedagógus szakvizsga szakirányú továbbképzésben a 2017/18-as tanévben, vagy azt követően felvett hallgatók számára -

A szakvizsgás képzés különböző szakaszaihoz kapcsolódóan a hallgatók szakértelmük, a képzés során bejárt, személyes szakmai útjuk bemutatására, a munkájukat illusztráló dokumentumokból egy válogatást, azaz portfóliót készítenek. A portfólióban elhelyezett munkák hivatottak bemutatni a tanári kompetenciák fejlődését a képzéshez kötődően. Az így készülő portfólió, úgynevezett fejlődési (képzési) portfólió.

A fejlődési portfólió magát az adott tanulási folyamatot rögzíti, és a portfólió készítése is a tanulás része, így a portfólióba minden, a tanulási folyamathoz kapcsolódó dokumentum helyet kap.

A szakszerűen épített fejlődési portfólió segíti a tanulási folyamat és a tanulási eredmények áttekintését, ugyanakkor a környezet számára is láthatóvá, értékelhetővé teszi azt, hogy a hallgató milyen szintre jutott el a kompetenciák alakulásában, a tudásszerzésben, a szakmai fejlődésben.

A képzésre való belépéstől kezdődően a hallgató 4 féléven keresztül tudatosan gyűjti a tanulmányai során keletkezett különféle munkáit, teljesítményeinek bizonyítékait: órai jegyzeteket, beadott munkákat, fontosabb olvasmányokat, felhasznált segédanyagokat..., minden olyan dokumentumot, amely jól illusztrálja a tanulás – fejlődés jelentős állomásait.

A portfólió elemeinek válogatása során az egyik fő szempont, hogy a dokumentumok a lehető legteljesebb mértékben *fedjék le a tanulmányok különböző területeit, különös tekintettel azok hatására a tanári kompetenciák fejlődésében.*

A portfólió készítéssel kapcsolatban nem lehet eleget hangsúlyozni, hogy az hosszú távú, a képzés egész idejére kiterjedő, rendszeres és aktív munkát igényel. Könnyű dolga a képzés végén annak lesz, aki nem sajnálta az időt legalább minden szemeszter végén a portfóliójába illeszthető produktumok és reflexiók összegyűjtésére és átgondolására, hiszen akkor már elsősorban azzal tud foglalkozni, hogyan válogassa, rendszerezze és strukturálja a portfólióját

A képzés a tanári feladatok eredményes ellátását biztosító tanári kompetenciák fejlődését szolgálja. Ezért a képzési portfólióban is a meghatározott tanári kompetenciák fejlődéséhez kell kötni a kiválasztott dokumentumokat és a hozzájuk tartozó reflexiókat.

A kompetencia olyan komplex, több elemből építkező tudás, amely eredményes cselekvésre, tevékenységre teszi képessé az egyént. A kompetencia elemei az ismeretek, képességek és nézetek/attitűdök, amelyek, ha szakmai kompetenciáról van szó, azt mutatják meg, hogy milyen sajátosságokkal kell rendelkeznie az adott szakterület művelőjének, vagyis ezek teszik lehetővé az egyén számára az eredményes szakmai tevékenységet. A szakmai kompetencia mint komplex, több elemből építkező tudás elemei:

1. Az ismeret komponensek a szakmai elméletek és fogalmak ismeretét és megértését ötvözik.
2. A gyakorlati képességek az ismeretek alkalmazását, tevékenységekben történő megvalósítását teszik lehetővé.
3. A kompetenciák nézet/attitűd elemei az egyes szakmai elképzelések, vélemények, elméletek iránti elköteleződést (ezeket nevezzük nézeteknek), másrészt az adott szakmában, szakterületen megfogalmazódó értékek elfogadását, illetve az ezekhez való viszonyulást

(ezeket nevezzük attitűdöknek) jelentik. Ezek a nézetek és attitűdök a tanulás folyamatban azért fontosak, mert döntően befolyásolják az ismeretszerzést és a képességek elsajátítását.

A tanári kompetenciák a következők:

1. A tanulói személyiség fejlesztésére: az egyéni igényekre és fejlődési feltételekre tekintettel elősegíteni a tanulók értelmi, érzelmi, testi, szociális és erkölcsi fejlődését, a demokratikus társadalmi értékek, a sajátos nemzeti hagyományok, az európai kulturális és az egyetemes emberi értékek elsajátítását;
2. A tanulói csoportok, közösségek alakulásának segítésére, fejlesztésére: a tanulói közösségekben rejlő pedagógiai lehetőségek kihasználására, az egyének közötti különbségek megértésének elősegítésére, az interkulturális nevelési programok alkalmazására, az együttműködés készségeinek fejlesztésére;
3. A pedagógiai folyamat tervezésére: pedagógiai munkáját a feltételek árnyalt elemzése alapján átfogóan és részletekbe menően megtervezni, tapasztalatait reflektív módon elemezni és értékelni;
4. A szaktudományi tudás felhasználásával a tanulók műveltségének, készségeinek és képességeinek fejlesztésére: az adott szakterületen szerzett tudását tantervi, műveltségterületi összefüggésekbe ágyazni, ennek alapján a tanulók tudományos fogalmainak, fogalomrendszereinek fejlődését elősegíteni, az egyes tudományterületek szemléletmódját, értékeit, és kutatási eljárásait megismertetni, az elsajátított tudás alkalmazásához szükséges készségeket kialakítani;
5. Az egész életen át tartó tanulást megalapozó kompetenciák hatékony fejlesztésére: a keresztantervi kompetenciák, különösen az olvasás-szövegértés, információfeldolgozás, a tanulási szokások és készségek, az alapvető gondolkodási műveletek, a problémamegoldó gondolkodás folyamatos fejlesztésére, a tanulók előzetes tudásának, iskolán kívül megszerzett ismereteinek és készségeinek, valamint az iskolában elsajátított tudásának integrálására, az önálló tanulás képességeinek megalapozására, fejlesztésére;
6. A tanulási folyamat szervezésére és irányítására: változatos tanítási-tanulási formák kialakítására, a tudásforrások célszerű kiválasztására, az új információs-kommunikációs technológiák alkalmazására, hatékony tanulási környezet kialakítására;
7. A pedagógiai értékelés változatos eszközeinek alkalmazására: a tanulók fejlődési folyamatainak, tanulmányi teljesítményeinek és személyiségfejlődésének elemző értékelésére, a különböző értékelési formák és eszközök használatára, az értékelés eredményeinek hatékony alkalmazására, az önértékelés fejlesztésére;
8. A szakmai együttműködésre és kommunikációra: a tanulókkal, a szülőkkel, az iskolai közösséggel és társszervezetekkel történő együttműködésre, a velük való hatékony kommunikációra;
9. A szakmai fejlődésben elkötelezettségre, önművelésre: a munkáját segítő szakirodalom folyamatos követésére, önálló ismeretszerzésre, személyes tapasztalatainak tudományos keretekbe integrálására, a neveléstudományi kutatások fontosabb módszereinek, elemzési eljárásainak alkalmazására, saját munkájának tudományosan megalapozott eszközöket felhasználó értékelésére.

A tanári kompetenciaháló ismeretében a hallgatónak végig kell gondolnia, hogy az adott időpontban (például a képzés elején, a szemeszter elején vagy végén) hol tart a fejlődésben, majd ezek alapján kell megfogalmaznia önmaga számára fejlődési célkitűzéseket (a következő időszakban

miben, miért, hogyan akar fejlődni). A szakmai fejlődés aktuális szintjének tudatosítása segít abban, hogy a következő képzési szakaszban a választható feladatok közül olyat válasszon, amely a szakmai fejlődéséhez aktuálisan leginkább szükséges.

A reflektív gondolkodás a portfólió alapköve. A reflexiók feladata, hogy megmutassa a gondosan összeválogatott munkák kapcsolódásait, bekerülésük okát, és elemezze, értelmezze a saját tanári/szakemberi tevékenységet.

A reflektív gondolkodás a szakmai tevékenységet folyamatosan és tudatosan elemző gondolkodás és gyakorlat, ez teszi lehetővé a folyamatos önellenőrzést és fejlődést.

Az alábbiakban néhány példát mutatunk arra, hogy milyen szempontok segíthetnek a reflexióban – akár egy-egy konkrét feladathoz, akár éppen a portfólió végső formába öntéséhez kötődő reflexióról van szó. Ezeket a szempontokat gyakran kérdések, máskor mondatkezdmények formájában használjuk, és alkalmasak arra, hogy a hallgató összefüggő szöveg formájában vagy csak egy-egy mondat erejéig, kis kártyákon (ún. kulcskártyákon) fogalmazza meg a gondolatait ezekkel kapcsolatban:

- ≈ Ezeket a dokumentumokat azért választottam, mert...
- ≈ Azért tettem bele a portfóliómba, mert...
- ≈ Ez a rajz, tanulmány (stb.) azt mutatja rólam, hogy...
- ≈ Nekem ez nagyon fontos, mert...
- ≈ Azt tanultam/ értettem meg, hogy...
- ≈ Ezzel még nem vagyok megelégedve, mert...
- ≈ Ebben még fejlődnöm kell, mert...
- ≈ További célkitűzésem ezzel kapcsolatban...
- ≈ Visszatekintve úgy gondolom, hogy...
- ≈ A legnagyobb fejlődést szerintem abban értem el...
- ≈ A legfontosabb tanulási élményem a képzés során az volt, amikor...
- ≈ A legtöbbet ...-tól tanultam, mert...
- ≈ A leginkább abban érzem magam felkészültnek, hogy...
- ≈ Most úgy látom a jövőmet, hogy...

A portfólió összeállításának, struktúrájának sokféle megoldása lehet, nincs egységes tartalmi és formai követelmény, az alábbiakban egy ajánlás olvasható:

1. *önéletrajz*
2. *motivációs levél* (a szakválasztás célja, meghatározó pedagógiai tapasztalatok, személyes ambíciók, tervek, elvárások, jövőkép, pályaterv, stb.).
3. *hallgatói munkák/ dokumentumok*: olyan bizonyítékok, mellyel a hallgató jelzi, hogy elsajátított a megkövetelt tudást, készséget, kompetenciát (például szemináriumi dolgozat, kutatói munka, elemzéssel támogatott képek, videók, projekt dokumentáció, tématerv, oktatási segédeszköz, modell, stb.).
4. *reflexiók*: a hallgató észrevételei, önértékelései arról, hogy egy dokumentum miért bizonyítja a kitűzött cél (követelmény, fejlődés, kompetencia) elérését.
5. *visszajelzések*: az oktatók, hallgató társak írásbeli visszajelzései, értékelési megnyilvánulásai, önértékelések.

6. összegző önreflexió a képzés során elért eredményekről és fejlesztendő területekről, további szakmai célokról

A „jó” portfólióval szemben tartalmi és formai követelmények is megfogalmazhatóak. A portfólió formailag egy dosszié, amiben strukturáltan rendezhetjük az anyagokat. Meghatározott egységekből áll, melyeket az átláthatóság kedvéért jól értelmezhető módon elkülönítünk egymástól. A legelső oldalra tartalomjegyzéket illesztünk annak érdekében, hogy az olvasó tudja, melyik részt hol találja. Érdeemes a különböző alegységek kezdő oldalán is jelezni, hogy mit találunk az adott részben. A portfólióba kerülhet nyomtatott és kézzel írt anyag egyaránt, és egyedivé, személyesebbé is lehet tenni képekkel, ábrákkal, grafikonokkal stb... A hallgatónak érdemes törekednie az igényes megjelenítésre, az áttekinthető, következetes szerkezetre és a figyelemfelkeltő formai megoldásokra.

A portfóliónak nincs előírt minimum, ill. maximum oldalszáma.

Portfólió nem csak papír alapon készíthető. A tanárképzésben egyre inkább elterjedőben van a papír alapú portfólió elektronikus változata (e-portfólió). Az e-portfólió tanulás személetesében, céljában, funkcióiban és főbb struktúrájában nem különbözik papír alapú társától, azonban izgalmas lehetőségeket kínálhat. Az e- portfólió egyik nagy előnye lehet, hogy lehetővé teszi a statikus, lineáris, álló tartalmak helyett a dinamikus tartalmak közvetítését. Valójában csak a portfólió készítőjének kreativitása, digitális jártassága szabhat határt a portfólió megvalósításának. Az e-portfólió előnye lehet a papír alapú portfólióval szemben, hogy lehetőséget ad:

- ≈ médiaintegrációra, azaz a szövegek és állóképek mellett a jelöltnek lehetősége van médiatartalmak (például saját tanítási órák részletei) megjelenítésére,
- ≈ lehetővé teszi a tartalmak dinamikus és nem lineáris megjelenítését,
- ≈ könnyen interaktívvá tehető.

Az e-portfólió megjelenhet bármilyen adathordozón (CD, DVD, külső tárolók), de helyet adhat neki akár egy saját szerkesztésű weblap is (például egy nyitott, mindenki által személyre szabható weblapon). Az e-portfólió alkalmazása során elgondolkodtató, hogy vajon érdemes-e statikus és lineáris (tehát nagyrészt álló tartalmakat) elektronikus formában tárolva e-portfólióként elkészíteni. Emellett is nagyon sok érv szólhat, úgy mint gazdaságos kivitelezés, kedvező tárolási kapacitás, mobilitás és viszonylag könnyű hozzáférhetőség, valódi áttörést azonban talán az e-portfólió dinamikus természetének és médiaintegrációs lehetőségének kihasználása hozhat.

A portfóliót egy előzetesen felkért bíráló értékeli érdemjeggyel és szövegesen is. Az értékelés általános *szempontjai* a következők:

- a portfólió egyes elemeinek kapcsolata a tanári kompetenciákkal
- a hallgató egyéni szakmai fejlődési céljainak bemutatása a kompetenciákhoz kötötten
- a dokumentumokhoz készített reflexiók minősége
- az anyagok kidolgozottságának színvonala;
- az anyagok és az elemzés szakmai színvonala;
- a beadott anyagok a tanári feladatkörök szempontjából mennyire széles körből merítenek;
- a válogatás tudatossága és indoklása;
- formai megjelenés (szerkesztettség, tartalomjegyzék stb.).

E szempontok alapján a bíráló *részpontoszámokat és rövid szöveges indoklást* is ad a hallgató munkájáról. A bíráló a szöveges és érdemjeggyel (mely a pontszámból következik) történő értékelésen kívül *egy vagy két kérdést is* megfogalmaz a hallgató számára, amelyeket a záróvizsgán kell megválaszolnia.

Forrás:

Czető Krisztina – Lénárd Sándor: Portfólió. A TÁMOP 4.1.2.B.2-13/1-2013-0007 „Országos koordinációval a pedagógusképzés megújításáért” projekt keretében készült.

A portfólió benyújtásának módjára és határidejére vonatkozóan a Hallgatói Követelményrendszer módosítása várható, így ezzel kapcsolatban csak a későbbiekben tudunk tájékoztatást adni.